

Artikkeli II

Lantela, L., Nurmi, H., Nikupeteri, A., Kallinen, K., Laitinen, M., Leinonen, J., Turunen, T. ja Vasari, P. 2020. Perheen ja ammattilaisten merkitys nuorten osallisuuden tukemisessa. *Nuorisotutkimus* 38(3), 23-39.

Artikkeli julkaistaan uudestaan väitöskirjan osana artikkelin alkuperäisten tekijänoikeuksien haltijan ystävällisellä luvalla.

Perheen ja ammattilaisten merkitys nuorten osallisuuden tukemisessa

Lauri Lantela & Henna Nurmi & Anna Nikupeteri & Kati Kallinen & Merja Laitinen & Jaana Leinonen & Tuija Turunen & Pekka Vasari

Artikkelissa tarkastellaan nuorten ja ammattilaisten näkökulmista, mitkä tekijät edesauttavat nuorten osallisuutta. Keskeisiä käsitteitä ovat nuorten arjen osallisuus ja palveluosallisuus. Tutkimus kytkeytyy lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan (LAPE, 2016–2019) ja maakunnissa tehtävään palveluiden kehittämistyöhön. Monimenetelmätutkimuksessa hyödynnetään lappilaisille yhdeksäsluokkaisille nuorille suunnattua hyvinvointi- ja osallisuuskyselyä (N=440) ja eri alojen ammattilaisten ryhmähaastatteluita (N=22). Aineistojen analyysin perusteella osallisuuden tukemisen kulmakiviä ovat nuorten sosiaalisten lähtökohtien huomioiminen, osallisuuden tilojen tarjoaminen, nuorten ja ammattilaisten dialogisesti rakentama tieto sekä nuorten asiantuntijuuden mahdollistaminen.

Asiasanat: nuoret, arjen osallisuus, palveluosallisuus, monimenetelmätutkimus, ennaltaehkäisevä hyvinvointityö

Lapsuuden ja nuoruuden osallisuuden edistäminen on yhdenvertaisia mahdollisuuksia korostavan hyvinvointiyhteiskunnan tärkeä tehtävä. Osallisuutta edistetään paitsi sen välittömien hyötyjen takia, niin myös siksi, että kasvuympäristön osallisuuden riskitekijät ja voimavarat ovat usein vahvasti yhteydessä myöhemmän elämän osallisuuteen, toimijuuteen, ja hyvinvointiin (Gretschel & Myllyniemi 2017; Välijärvi 2019). Lasten ja nuorten osallisuudessa onkin kyse sekä demokraattiselle yhteiskunnalle tyypillisistä kuulumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista että osallisuutta edellyttävien valmiuksien kehittymisestä, osallisuuteen sosiaalistumisesta (Maunu & Kiilakoski 2018).

Osallisuuden mahdollistaminen ja tukeminen ovat keskeisiä nuorten hyvinvointipalveluiden arvioinnin ja kehittämisen näkökulmia. Ne näkyivät myös tämän tutkimuksen taustalla olleessa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman uudistamistyössä lapsi- ja perhelähtöiseen tietoon perustuvan ja tasa-vertaisen toimijuuden mahdollistavan yhteistyön korostumisena (OKM 2018; STM 2019). Vaikka yhteistyö on keskeinen osa ammatillista toimintaa ja sen kehittämistä, on monitieteinen ja monimenetelmällinen tutkimus edelleen vähäistä. Tässä tutkimuksessa yhdistämme tilastollista, osallisuuden toteutumista koskevaa tietoa, ja laadullista, nuorten kokemuksia ja ammattilaisten näkemyksiä kuvaavaa tietoa. Tutkimusmenetelmiä ja toimijoiden näkökulmia yhdistämällä pyrimme muodostamaan syvempään ja laajalaisempaan nuorten osallisuutta koskevaan tietoon perustuvia ehdotuksia osallisuuden tukemisen ja ennaltaehkäisevän työn tueksi (Morse 2016).

Osallisuudesta on viime aikoina puhuttu usein syrjäytymisen kautta, ja sitä on kuvattu esimerkiksi syrjäytymisen vastavoimaksi tai vastakohdaksi (esim. Vaarama & Moisio &

Karvonen 2010). Osallisuutta kokeva ihminen *kuuluu yhteisöön*, hänellä on merkityksellisiä vuorovaikutussuhteita, joiden kautta hän kytkeytyy *hyvinvointia tuottaviin resursseihin* sekä *toimijuutta*, joka mahdollistaa omaan elämään ja yhteisöön *vaikuttamisen*. Osattomuudessa tai syrjäytymisessä sitä vastoin toimijuus ja vaikuttaminen, yhteisöön kuulumisen ja hyvinvointi ovat heikkoja. Näitä osallisuuden ulottuvuuksia on lähestytty erilaisista teoriaperustoista käsin monin eri tavoin ja painotuksin. (Isola ym. 2017.) Osallisuuden keskeiset elementit jäsenyivät kuitenkin usein juuri kuulumisen ja vaikuttamisen kautta ja sitä tarkastellaan sen välittömien hyötyjen ja pidempien prosessien sekä niiden lopputulosten kautta (esim. Maunu & Kiilakoski 2018; Gretschel 2017).

Tutkimuksessamme tarkastelemme perheen ja ammattilaisten merkitystä nuorten osallisuudelle sekä siihen liittyvien valmiuksien rakentumiselle. Oletuksenamme on, että perheessä ja ammattilaisten kanssa toimittaessa koettu osallisuus vahvistaa toimijuudelle keskeisiä tietoja, taitoja, arvoja ja asenteita (Maunu & Kiilakoski, 2018; Välijärvi 2019). Käytämme nuorten *arjen osallisuuden ja palveluosallisuuden* käsitteitä osallisuuden keskeisten ulottuvuuksien kuvaamisessa (Romakkaniemi & Lindh & Laitinen 2018). Arjen osallisuus on hyvinvointia ja sosiaalista osallisuutta arjen toiminnoissa ja yhteisöissä, kuten koulussa ja harrastuksissa. Palveluosallisuudella tarkoitamme mahdollisuutta tulla kuulluksi, ottaa vastuuta ja osallistua itseä ja yhteisöä koskevaan päätöksentekoon (Kanste & Halme & Perälä 2013).

Perheen arjen hyvinvointia tuottavat suhteet muodostavat nuorelle tärkeän osallisuuden kokemisen ja oppimisen ympäristön (Isola 2017). Perhetekijöiden vaikutukset määritellään usein epäsuoriksi; esimerkiksi vanhempien työttömyys tai matala sosioekonominen asema eivät suoraan vaikuta lasten ja

nuorten osallisuuteen, vaan vaikutus tapahtuu esimerkiksi arjen ongelmien, perheen ilmapiirin ja harrastusten tukemiseen liittyvien rajoitusten kautta (Väljjarvi 2019; Dawson & Mchugh 2017). Ne voivat vaikuttaa esimerkiksi nuoren toimijuuteen sekä tätä kautta mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia koskeviin valintoihin (Hynynen & Hankonen 2015). Perheen taloudellisilla, terveydellisillä ja sosiaalisilla ongelmilla voi olla lapsiin sekä välittömiä kielteisiä vaikutuksia että osattomuuden ylisukupolvisina siirtyminä ilmeneviä vaikutuksia, jotka näkyvät esimerkiksi myöhemmän elämän hyvinvointi- ja terveyseroina. (Esim. Kataja ym. 2014; Kestilä 2008; Vaarama & Moisio & Karvonen 2010.)

Perhe vaikuttaa nuoren arjen osallisuuteen hänen sosiaalisen toimintakykynsä ja toimijuutensa rakentumisen kautta. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu esimerkiksi, että koti ja perheen ilmapiiri vaikuttavat merkittävästi nuoren sosiaaliseen toimintakykyyn ja vuorovaikutustaitoihin (Pulkkinen 2003). Vanhempien osallistava toimintatapa ja riittävä toimijuuden mahdollistaminen vahvistavat nuoren kykyä toimia rakentavasti ja sosiaalisesti taitavasti perheen ulkopuolisissa sosiaalisissa tilanteissa (Lantela & Rajala 2019). Myös ystävyyssuhteet, harrastukset ja muut kasvu- ja lähiyhteisöt ovat merkityksellisiä nuoren toimijuuden rakentumisessa (Gretschel 2011; Metsäpelto & Pulkkinen 2012). Kaverisuhteiden ja perheen ulkopuolisten aikuisten tarjoama sosiaalinen tuki ja niihin liittyvä osallisuuden kokemus ovat nuorten arjen keskeinen sosiaalinen resurssi ja sosialisatioympäristö (Korkiamäki & Eltonen 2010; Sutinen 2010). Perhe voi edistää ihmissuhteita, joissa nuori saa hyväksyntää ja tukea. Perheen ja vanhempien myönteisellä vuorovaikutuksella ja emotionaalisella ilmapiirillä on myös yhteys siihen, kuinka nuoret hakevat apua ammattilaisilta erilaisissa elämänsä ongelmatilanteissa. Hyvä itsetunto

ja sosiaaliset taidot voivat madaltaa kynnystä avun hakemiseen ja lisätä nuoren uskoa ongelmien ratkaisemiseen. (Fallon & Bowles 2001; Lantela & Lakkala 2020.)

Perheen lisäksi nuorten arjessa läsnä olevat ammattilaiset voivat vahvistaa nuorten osallisuutta tukemalla heitä osallistumiseen ja antamalla nuorille mahdollisuuksia kuulluksi tulemiselle, yhteiseen toimintaan vaikuttamiselle ja itsenäisten valintojen tekemiselle (Rautiainen & Toom & Tähtinen 2017). Esimerkiksi kasvatustyössä osallisuuden vahvistamisella tavoitellaan sekä myönteisiä pedagogisia seurauksia demokraattista toimintaa tukevien henkilökohtaisten ominaisuuksien ja resurssien kehittymisen myötä että myönteisiä ammatillisen kehittymisen seurauksia kasvatustalouden kehittymisen kautta (Turja 2011). Tämä tavoite näkyy esimerkiksi monitoimijaisessa yhteistyössä, jossa pyritään nuorten ja ammattilaisten väliseen tiedon jakamiseen ja yhteiseen, tasavertaisina toimijoina tapahtuvaan ongelmien ratkaisemiseen. Tämä edistää nuorten ja ammattilaisten välistä luottamusta ja sitoutumista (Juvonen 2015; Sicilia ym. 2016; Turunen ym. 2014). Lisäksi se tukee nuoria yksilöllisten voimavarojen, kuten sosiaalisten taitojen ja itseluottamuksen kehittämisessä (Shaw ym. 2014) sekä edistää oppimista ja nuorten kokemusta mahdollisuudesta vaikuttaa elämäänsä ja lähiyhteisönsä (Harris & Allen 2011). Tutkimuksen taustalla olleen hankkeen näkökulmasta nuorten osallisuus hyvinvointipalveluiden kehittämisessä on keskeinen tarpeisiin vastaavien avun, tuen ja ongelmien ennaltaehkäisyn lähtökohta, jonka toteutumiseen velvoittavat muun muassa YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus vuodelta 1989, siihen liittyvä kansainvälinen arviointi- ja seurantatyö oikeuksien toteutumisesta ja Euroopan neuvoston lasten oikeuksien ohjelma, strategia ja suositukset.

Lähestymme edellä kuvattua osallisuuden prosessien ja lopputulemien sekä niihin vai-

kuttavien tekijöiden moniulotteista kokonaisuutta arjen osallisuuden ja palveluosallisuuden toteutumisen ja osallisuuden valmiuksien kehittymisen näkökulmista nuorten ja ammattilaisten arvioita ja käsityksiä yhdistäen. Tavoitteenamme on aineistoja yhdistämällä syventää nuorten osallisuuden edellytyksiin liittyvää ymmärrystä.

Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksemme taustalla on monimenetelmällinen tutkimusparadigma, jonka ohjaamana yhdistämme nuorten kyselyaineiston (N=440) ja ammattilaisten ryhmähaastatteluiden (N=22) analyysit. Aineistot on kerätty keväällä 2018, ja niiden rooli analyysissa ja tulosten tulkinnassa on tasavertainen ja toisiaan täydentävä (Morse 2016; Johnson & Onwuegbuzie 2004). Yhteisanalyysissa tavoitellaan tietoa siitä, millainen merkitys perheellä ja ammatillisilla on nuorten osallisuuden tukemisessa ja luodaan kokonaiskuvaa nuorten osallisuudesta yhdistämällä nuori- ja perhelähtöinen ja ammatillislähtöinen näkökulma. Analyysin tulosten pohjalta muodostetaan tulkinta nuorten osallisuutta tukevan kulttuurin edellytyksistä.

Nuorten kyselyaineisto ja sen analyysi

Yhdeksäsluokkaisille nuorille suunnattu hyvinvointi- ja osallisuuskysely toteutettiin yhteistyössä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kanssa. Kyselyn suunnittelussa hyödynnettiin aiempia paikallisia (Sutinen 2010), valtakunnallisia (esim. Hakulinen-Viitanen & Pelkonen 2017) ja kansainvälisiä (Bentovim ym. 2012; Moos & Moos 2009) nuorille suunnattuja kyselyjä ja laadullisia tutkimuksia. Kiinnitimme niissä huomion sekä paikallisiin että yleisesti nuorten osallisuuteen

ja hyvinvointiin liittyviin tekijöihin. Nuoret vastasivat kyselyyn koulussa oppituntin aikana Webropol-lomakkeella. Osallistumispyyntö lähetettiin kaikkiin 21:teen Lapin kuntaan. Kaksi kuntaa jättäytyi kyselyn ulkopuolelle. Muista kunnista vähintään yksi koulu osallistui kyselyyn. Kysely oli avoinna kuukauden ajan, ja siihen vastasi 440 nuorta. Vuonna 2018 valmistuneiden yhdeksäsluokkalaisten joukkoon (N=1808) suhteutettuna vastaajamäärä on hyvä. Vastaajamäärään vaikutti kyselyn palveluntarjoajan järjestelmäongelma, jonka seurauksena koko aineistonkeruu jouduttiin keskeyttämään. Aineistonkeruu keskeytettiin välittömästi koulujen raportoitua ongelmista ja se avattiin uudelleen, kun palveluntarjoaja sai ongelman korjattua, noin kolmen viikon päästä aloitusajankohdasta. Vastaajista 45,2 % oli tyttöjä, 37,4 % poikia ja 17,3 % ilmoitti sukupuolekseen muu tai ei halunnut vastata. Mitään lomakkeen kysymystä ei asetettu pakolliseksi vaan vastaajamäärän annettiin vaihdella vapaasti. Summamuuttujien puuttuvat tiedot käsiteltiin SPSS:n Mean-funktiolle tyypilliseen tapaan eli laskennassa käytettiin keskiarvoja. Vastaukset tarkastettiin SPSS:n datamatriisista. Kaksi vastaajaa poistettiin aineistosta, koska vastauksissa oli käytetty vain ääriarvoja epäloogisella tavalla. Analyysit tehtiin IBM SPSS Statistics -ohjelmalla. Taulukko 1 esittää analyysissa käytetyt muuttujat ja niiden keskiarvot, keskihajonnat, reliabiliteetit ja vastaajamäärät.

Kuten taulukosta 1 ilmenee, perhettä kuvaavia muuttujia ovat perheen ilmapiiri, arjen sujuvuus, ja perheen tuki harrastuksiin ja toiselle asteelle siirtymiseen. Osallisuutta kuvaavat kaverisuhteet, harrastukset, mieliala, terveys ja hyvinvointi, asenne vaikuttamista kohtaan sekä tulevaisuuden näkymät. Ammattilaisten merkitystä tarkastellaan suhteena perheen ulkopuolisiin aikuisiin ja ammatillisilta saadun nuorten palveluita koske-

Taulukko 1. Tilastollisessa analyysissä käytettävät muuttujat

PERHEEN MERKITYS			
	α	K.A.	K.H.
Perheen ilmapiiri	.952	4,00	0,98
Perheeni tukee minua (n=404)		4,15	1,07
Minun on turvallista olla kotona (n=401)		4,34	1,04
Perheessämme on hyvä yhteishenki* (n=403)		4,01	1,08
Minun on mahdollista jakaa omia ajatuksiani ja kokemuksiani perheessäni (n=403)		3,96	1,12
Voin osallistua perheittäni koskevaan päätösten tekemiseen* (n=400)		3,94	1,14
Pystyn keskustelemaan huolistani perheenjäseneni kanssa (n=403)		3,77	1,24
Riitojen sopiminen on perheessämme helppoa (n=400)		3,86	1,13
Arjen sujuvuus	.900	3,58	0,83
Perheessämme on riittävästi yhteistä aikaa (n=421)		3,66	1,17
Perheemme arki on sujuvaa (n=423)		4,14	1,05
Perheemme aikuisten työ ei häiritse perhe-elämää (n=420)		3,86	1,22
Perheen tuki toiselle asteelle siirtymisessä			
Vanhempani/huoltajani ovat tukeneet minua riittävästi toiselle asteelle siirtymisessä (n=419)		3,87	1,20
Perheen tuki ja kannustus harrastuksiin	.834	3,90	1,20
Perheeni kannustaa minua harrastusten pariin (n=392)		3,83	1,26
Perheeni aikuiset tukevat minua harrastuksissani (esim. kuljetus harrastuksiin) (n=392)		3,90	1,34
OSALLISUUS			
	α	K.A.	K.H.
Kaverisuhteet	.904	4,11	1,01
Kaverini hyväksyvät minut sellaisena kuin olen* (n=407)		4,20	1,11
Voin kertoa huolistani kavereilleni (n=408)		3,97	1,21
Kaverini tukevat minua tarvittaessa* (n=405)		4,12	1,09
Mieliala, terveys ja hyvinvointi	.785	4,0	0,91
Mielialani on yleensä hyvä* (n=273)		3,86	1,13
Olen tyytyväinen terveyteeni (n=273)		3,87	1,09
Arvioi omaa hyvinvointiasi (n=280)		4,33	0,83
Asenne vaikuttamista kohtaan	.845	3,20	0,99
Haluan vaikuttaa aktiivisesti siihen, miten nuorille suunnattuja palveluita kehitetään (n=389)		3,11	1,11
Minulla on näkemys siitä miten nuorille suunnattuja palveluita tulisi kehittää (n=387)		3,06	1,12
Koen tärkeäksi sen, että minulla on vaikutusmahdollisuuksia nuorille suunnattujen palveluiden kehittämisessä (n=384)		3,39	1,17
Harrastukset ja vapaa-aika	.699	4,03	1,13
Minulla on mielekästä tekemistä vapaa-ajallani (n=392)		4,21	1,08
Minulla on harrastus tai useita harrastuksia (n=395)		3,85	1,45
Tulevaisuuden näkymät			
Toiselle asteelle siirtyminen innostaa minua (n=417)		3,73	1,25
Tulevaisuudensuunnitelmani ovat selkeät toisen asteen (lukio, ammatilliset opinnot) siirtymän osalta (n=420)		3,87	1,30
AMMATTILAISTEN MERKITYS			
	α	K.A.	K.H.
Vuorovaikutussuhde perheen ulkopuolisten aikuisten kanssa	.859	3,81	0,91
Minun hyvinvointini kiinnostaa aikuisia, joiden kanssa olen tekemisissä (n=421)		4,00	1,04
Aikuiset ymmärtävät kokemukseni ja näkemykseni minua koskevista asioista (n=417)		3,47	1,10
Tiedän aikuisia, joille voin kertoa huolistani (n=421)		4,08	1,14
Aikuiset ovat kannustaneet minua kertomaan huolistani (n=414)		3,78	1,16
Mietimme aikuisten kanssa yhdessä ratkaisuja minua koskevista asioista (n=398)		3,74	1,12
Tieto ja mahdollisuudet	.871	2,95	0,92
Saan tietoa siitä, miten nuorille suunnattuja palveluita kehitetään (n=370)		2,72	1,11
Minulle annetaan tietoa palveluiden kehittämiseen liittyvistä osallistumismahdollisuuksistani (n=373)		2,76	1,16
Saan mahdollisuuksia vaikuttaa nuorille suunnattujen palveluiden kehittämiseen (n=370)		2,68	1,13
Ammattilaisten tuki toiselle asteelle siirtymisessä			
Koulun ammatillaiset ovat tukeneet minua riittävästi toiselle asteelle siirtymisessä (n=417)		3,37	1,18

van tiedon ja osallistumismahdollisuuksien kautta. Suhdemuuttujassa määrittely on ammattilaista laajempi. Määrittely kattaa siinä myös nuoren harrastus- ja järjestötoimintaan liittyvät suhteet aikuisiin. Summamuuttujat muodostettiin SPSS:n mean-funktiolla ja niiden muodostamisen tukena käytettiin faktorianalyysia (vinokulmainen rotatointi, suurimman uskottavuuden estimointi). Muuttujat ovat yhtenäisyhdeltään hyviä, reliabiliteettikerroin Cronbachin α vaihtelee välillä .699–.942. Taulukossa käytettyjen muuttujien lisäksi viittaamme analyysissa yksittäisten muuttujien kuvaileviin tietoihin ja avointen kysymysten vastauksiin. Näiden kysymysten sisällöt avaamme tekstin sisällä käsittelyn yhteydessä. Tilastollisessa analyysissä perheen ja ammattilaisten merkitystä tarkastellaan sekä erikseen että aineiston sen mahdollistaessa myös yhdistäen. Analyysissä käytetään yhden ja useamman selittävän muuttujan lineaarisia regressioanalyyseja ja merkitsevyytestejä. Yksittäisten muuttujien välisiä yhteyksiä tarkastellaan myös korrelaatiokertoimien ja osittaiskorrelaatiokertoimien avulla. (Hair ym. 2010.) Analyyseilla kuvataan yhteyden voimakkuutta ja suuntaa. Niiden asetelma ja oletettu suunta perustuu teoriaosassa ja taulukossa 1 esitettyyn yleiseen oletukseen, jonka mukaan perheen ja ammattilaisten toiminnalla on mielekästä selittää vaikuttamiseen, kuulumiseen ja toimijuuteen liittyviä osallisuuden ulottuvuuksia.

Kysymykset ovat tutkijaryhmän muodostamia lukuun ottamatta taulukkoon tähdellä merkittyjä kahta kaverisuhteita koskevaa kysymystä (Sutinen 2010), kahta perheen ilmapiiriä koskevaa kysymystä (Moos & Moos 2009) ja yhtä hyvinvointia koskevaa kysymystä (THL 2019). Lomakkeen teossa edettiin teoreettisista käsitteistä operationaalisiin käsitteisiin ja edelleen kysymysten muodostamiseen (Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 1995). Lomaketta kommentoi kvantitatiivi-

sen tutkimuksen näkökulmasta tilastotieteen asiantuntija sekä sisällöllisestä näkökulmasta hankkeen verkostoon kuuluneet eri alojen asiantuntijat. Lähes valmista lomaketta testasivat kohderyhmän vastaajajoukkoon kuuluneet nuoret (N=5). Kaikki Likert-asteikon kysymykset ovat viisiluokkaisia, vaihtoehtoina olivat ”Täysin eri mieltä”, ”Jokseenkin eri mieltä”, ”Ei samaa eikä eri mieltä”, ”Jokseenkin samaa mieltä”, ”Täysin samaa mieltä”.

Ammattilaisten haastattelut ja aineiston analyysi

Laadullinen aineisto (N=22) koostuu viidestä ryhmähaastattelusta (FI–F5), jotka toteutettiin kolmessa erikokoisessa kunnassa eri sektoreilla työskentelevien ammattilaisten ja esimiesten kanssa (Krueger & Casey 2000). Kuhunkin ryhmähaastatteluun osallistui neljästä viiteen haastateltavaa, jotka työskentelivät järjestöissä tai evankelisluterilaisessa seurakunnassa (N=4), kunnissa varhaiskasvatuksen, koulun tai nuorisotyön toimialoilla (N=9), sosiaali- tai perhetyössä (N=5), terveystoimialalla (N=3) tai lapsi- ja perhepalveluiden kehittämistyössä (N=1). Haastateltavat antoivat suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta kirjallisesti.

Haastattelut toteutettiin puolistrukturoiduina teemahaastatteluina. Teemat kiinnittyivät monitoimijaiseen yhteistyöhön ja tietoon. Vaikka haastatteluissa ei kohdennettu suoraan nuorten näkökulmaan, tuottivat haastateltavat tietoa nuorten hyvinvointia tukevasta osallisuudesta. Tallennetut äänitteet litteroitiin. Litteroitua tekstiä kertyi 94 sivua (Verdana, rivivälinä 8). Valmistelimme yhteisanalyysia analysoimalla haastatteluaineiston temaattisesti nostaa aluksi analyysikehiköön osallisuuden tukemiseen liittyviä keskeisiä lainauksia, minkä jälkeen tiivistimme niitä. Teemoitteluun osallistui kaksi tutkijaa ja teemoittelun tulosten ristiinarvioinnilla varmistettiin tulkintojen luotettavuus. Ana-

lyysi jatkui aineistolähtöisellä teemoittelulla, jossa lainauksille tehtiin tulkitsevaa luentaa suhteessa nuorten osallisuuteen. Keskeisiksi alateemoiksi muodostuivat perhetausta, tieto, osallistumismahdollisuudet ja luottamus. Yläteemoiksi muodostuivat nuori yksilönä, perhe ja ulkopuoliset tahot.

Yhteisanalyysi

Yhteisanalyysi eteni prosessuaalisesti erillisanalyysien ja niissä tehtyjen havaintojen pohjalta käytyjen keskustelujen vuorottelulla (Johnson & Onwuegbuzie 2004). Yhteisanalyysin tuloksena nimesimme perheen ja ammattilaiset tekijöiksi, jotka edesauttavat nuorten osallisuutta. Perheen merkitystä käsiteltäessä analyysissä painottuu kyselyaineisto, kun taas ammattilaisten merkitystä analysoitaessa keskiössä ovat ammattilaisten haastattelut. Kvantitatiivista ja kvalitatiivista aineistoa ja eri toimijoiden näkökulmia yhdistävä analyysi mahdollisti moninaisen kuvan muodostamisen nuorten osallisuudesta ja sitä edesauttavista tekijöistä. Toisaalta nuorilta ja ammattilaisilta kerätyn aineiston yhteisanalyysiin liittyy kysymys tiedon valtahierarkioista ja siitä, uusinnamme ko aineistojen yhdistämisellä nuorten äänen toiseutta ammattilaisten äänen rinnalla (vrt. Juvonen 2015; Määttä & Aaltonen 2016). Pyrimme välttämään tämän ongelman huolellisella nuorten ääneen keskittyvällä aineistojen tarkastelulla ja siihen keskittyvillä tutkijaryhmän keskusteluilla.

Nuorten osallisuutta edesauttavat ja ehkäisevät tekijät

Perheen merkitys

Nuorten kyselyssä ja ammattilaisten haastatteluissa perheen merkitys nousi keskeiseksi tekijäksi nuorten osallisuuden kannalta (myös esim. Vaarama & Moisio & Karvonen 2010). Nuoret arvioivat perheensä arjen ja ilmapiirin keskimäärin hyväksi (taulukko 1, sivu 45). Noin kuudesosa nuorista oli tyytymättömiä perheen yhteisen ajan määrään (16,0 %) sekä aikuisen työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen (14,1 %). Vajaa neljäsosa (22,5 %) nuorista kuvasi perheen ilmapiiriä kaikilla osa-alueilla parhaalla mahdollisella arviolla ja noin 5 % nuorista arvioi perheen ilmapiirin kokonaisuudessaan heikoksi (k.a. ≤ 2). Ammattilaisten aineistossa perheen arjen ja ilmapiirin merkitys korostui nuorten osallisuuden lähtökohtien luomisessa. Regressioanalyysin korjattu selitysaste (R^2_a) osoittaa, että perheen hyvä ilmapiiri ja arjen sujuvuus tukevat osallisuudelle keskeistä nuorten mielialaa, terveyttä ja hyvinvointia (Isola 2017; Hynynen & Hankonen 2015) melko voimakkaasti (taulukko 2). Myös nuoren suhde perheen ulkopuolisiin ammattilaisiin on merkitsevässä yhteydessä hyvinvointiin.

Ammattilaisten puheessa osoitettu perhetaustojen merkitys korostaa ennaltaehkäisevän työn tärkeyttä. Perheiden tukeminen tulisi nähdä keskeisenä ennaltaehkäisevän

Taulukko 2. Nuorten mielialaa, terveyttä ja hyvinvointia selittävät tekijät regressioanalyysissä

Selitettävä	Selittäjät	β	R^2_a	F	P
Mieliala, terveys ja hyvinvointi	Arjen sujuvuus***	.232	.452	F (3, 263) = 73.11	< .001
	Perheen ilmapiiri***	.518			
	Vuorovaikutus perheen ulkopuolisten aikuisten kanssa**	.152			

*** $p < .001$, ** $p < .01$

työn osana nuorten toimintakykyä ja yhdenvertaista osallisuutta edistettäessä (esim. Välijärvi 2019; Kataja ym. 2014). Havainto korostaa luottamuksellisten suhteiden merkitystä ennaltaehkäisevässä hyvinvointityössä jaettaessa henkilökohtaisia tilanteita ja kokemuksia.

Ja tässä työssä oon nyt huomannu, että nyt kun niitä ongelmia, kun niitä tulee siellä koululla, niin ne monesti kytkeytyy sinne ihan kotielämään. Eli ei välttämättä olekaan kiinni siitä, että on oppimishäiriö, vaan siellä on taustalla ihan mitä vaan. (F4)

Vanhempien mahdollisuudet tukea nuorten harrastamista voivat vahvistaa kokemusta arjen osallisuudesta itselle tärkeissä yhteisöissä. Perheen ohella myös paikkakunnan harrastus- ja vapaa-ajan mahdollisuuksilla on suuri merkitys arjen osallisuudelle. Kyselyyn vastanneista nuorista useimmat asuivat paikkakunnilla, joissa on vähintään kohtalaiset mahdollisuudet mielekkääseen vapaa-ajan toimintaan ja perheissä, joissa vanhemmat tukevat nuoren osallistumista. Kyselyaineistossa kuitenkin 16,6 % nuorista oli tyytymättömiä perheen aikuisilta saamaansa tukeen omissa harrastuksissaan ja nuorista 22,6 % asui sellaisilla paikkakunnilla, joissa oli melko huonot tai huonot mahdollisuudet mieluisiin harrastuksiin tai vapaa-ajan viittoon. Perheen merkitys korostui erityisesti alueilla, joissa vapaa-ajan mahdollisuuksia oli kohtalaisesti (taulukko 3). Vanhempien ja huoltajien on vaikeampi tukea nuorten harrastamista silloin, kun paikkakunnan tarjoamat vapaa-ajan mahdollisuudet ovat heikot (taulukko 4).

Kun perheellä ei ole mahdollisuuksia tukea nuorten osallistumismahdollisuuksia, korostuu ammattilaisten rooli tasavertaisen osallisuuden mahdollistamisessa. Harvaanasutuilla alueilla tämä tarkoittaa esimerkiksi harrastusmahdollisuuksien

lisäämistä koulussa. Vähäiset vapaa-ajanviettomahdollisuudet tulivat esille myös ammattilaisten puheessa:

Jos aatellaan et se nuori, niin kyllä sen mahdollisuudet lähtee jonneki nuorisotilalle, ni se on ihan vanhempien armoilla... sitä ei vaan mopollakaa ihan talvella ajeta 70 kilsaa... Aika mahtavaa, että se silloin, ku se on koululla koulunuorisotyö, ni sillohan se tavottaa kaikki, jotka haluaa sitä palvelua. (F2)

Kyselyaineistossa perheen hyvä ilmapiiri ja arjen sujuvuus näkyivät hyvinä kaverisuhteina ja vuorovaikutussuhteina perheen ulkopuolisiin aikuisiin (taulukko 5). Vuorovaikutus perheen ulkopuolisten aikuisen ja ammattilaisten kanssa on vastaajilla keskimäärin hyvää, mutta noin 6 % nuorista arvioi sen keskimäärin heikoksi (k.a. ≤ 2). Suurin osa nuorista arvioi kaverisuhteensa hyväksi, ja 39,1 % nuorista kuvasi niitä parhaalla mahdollisella arviolla, kun taas 3,4 % kuvasi niitä heikoimmalla mahdollisella arviolla. Kaverisuhteiden merkitys näkyi erityisesti kysyttäessä, minkä tahon puoleen nuoret kääntyisivät elämänsä eri osaluokkien ongelmassa. Nuorten yleisin vastaus ammattilaisten ja perheen ohella olivat kaverit. Ystävyysuhteiden merkitys osallisuudelle on tunnistettu myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Gretsche & Myllyniemi 2017).

Perheessä saatu hyvä sosiaalinen toimintakyky ja sosiaaliset taidot voivat edistää nuorten pyrkimyksiä tulla kuulluiksi ja mahdollistaa osallisuutta esimerkiksi poliittisessa vaikuttamistyössä (Tomperi 2012). Ammattilaisten haastatteluissa pohdittiin formaalien osallistumismahdollisuuksien, kuten oppilaskuntien ja nuorisovaltuustojen, etuja ja haasteita nuorten osallisuuden tukemisessa, ja nostettiin esiin huoli niiden rajallisuudesta nuorten osallisuuden mahdollistamisessa. Edustuksellisiin rakenteisiin valikoituiivat usein nuoret, jotka ovat sosiaaliselta toimintakyvyltään ja kulttuurisilta voimavaroiltaan vahvoja (Kiilakoski 2018; Kiili 2016):

Niihin parlamentteihin, oppilaat valitsevat niitä, jotka on muutenki vahvoja, joitten perheet on vahvoja ja näin. Et tällä on vaara, että luua taas semmosta järjestelmää, josta syrjäytyy ne, jotka ehkä eniten sitä ääntänsä tarvisivat saaha kuulolle. (F3)

Aineistojen tuottama tieto perheen merkityksestä korostaa subjektiivisten, perheen luomien lähtökohtien ja niihin liittyvien nuorten välisten erojen tunnistamista nuorten osallisuuden tukemisessa (myös Sutinen

Taulukko 3. Nuoren tyytyväisyys harrastamiseensa ja perheen tuki ja kannustus regressioanalyysissä paikkakunnan mahdollisuuksien mukaan jaoteltuna

Asuinpaikkakunnan mahdollisuudet harrastuksiin tai järjestettyyn vapaa-ajan viettoon	R2a	F	P
Erittäin hyvät	.345	F (1, 73) = 390	< .001
Melko hyvät	.456	F(1,125)=106.6	< .001
Kohtalaiset	.649	F(1,87)=163.6	< .001
Melko huonot	.343	F(1,41)=22.9	< .001
Erittäin huonot	.474	F(1,38)=36.1	< .001

Riippuva muuttuja: Harrastukset, selittäjänä perheen tuki ja kannustus

Taulukko 4. Nuoren tyytyväisyys harrastamiseensa ja perheen tuki ja kannustus harrastamiseen paikkakunnan mahdollisuuksien mukaan jaoteltuna

Asuinpaikkakunnan mahdollisuudet harrastuksiin tai järjestettyyn vapaa-ajan viettoon		K.A.	K.H.	N
Erittäin hyvät	Nuoren tyytyväisyys vapaa-aikaan ja harrastamiseensa	4,46	0,76	75
	Perheen tuki ja kannustus harrastamiseen	4,36	1,01	
Melko hyvät	Nuoren tyytyväisyys vapaa-aikaan ja harrastamiseensa	4,30	0,96	127
	Perheen tuki ja kannustus harrastamiseen	4,13	1,02	
Kohtalaiset	Nuoren tyytyväisyys vapaa-aikaan ja harrastamiseensa	3,79	1,14	89
	Perheen tuki ja kannustus harrastamiseen	3,66	1,12	
Melko huonot	Nuoren tyytyväisyys vapaa-aikaan ja harrastamiseensa	3,74	1,04	43
	Perheen tuki ja kannustus harrastamiseen	3,40	1,16	
Erittäin huonot	Nuoren tyytyväisyys vapaa-aikaan ja harrastamiseensa	3,31	1,55	40
	Perheen tuki ja kannustus harrastamiseen	2,96	1,52	

Taulukko 5. Perheen merkitys vuorovaikutussuhteille

Selitettävä	Selittäjät	β	$R^2 a$	F	P
Vuorovaikutussuhde perheen ulkopuolisten aikuisten kanssa	Arjen sujuvuus**	.232	.236	F (2,392) = 61.45	< .001
	Perheen ilmapiiri***	.518			
Kaverisuhteet	Arjen sujuvuus**	.128	.388	F (2,398) =124.64	< .001
	Perheen ilmapiiri***	.540			

*** $p < .001$, ** $p < .01$

2010; Vaarama & Moisio & Karvonen 2010). Perheiden tuki nuorten osallisuudelle ilmenee arjessa läsnäolona, hyvinvointia tukevan ilmapiirin ylläpitämisenä ja osallistumismahdollisuuksien antamisena sekä edistää hyvien kaverisuhteiden muodostumista. Tämä puolestaan vahvistaa edelleen nuorten osallisuutta. Ammatilliset voivat edistää nuoren osallisuutta silloin, kun perheen mahdollisuudet ovat rajoittuneet. Varhainen osallisuuden tukeminen edistää nuorten toimijuutta ja sosiaalista toimintakykyä.

Ammattilaisten merkitys

Aineistoissa tuli esiin ammattilaisten keskeinen merkitys nuoren arjessa ja heille suunnatuissa palveluissa nuorten osallisuutta edistävänä tekijänä (esim. Vaarama & Moisio & Karvonen 2010). Ammatillisten mahdollisuudet tukea nuorten osallisuutta ilmenivät erityisesti tiedon ja luottamuksen näkökulmista. Kyselyaineistossa nuorten ja ammattilaisten vuorovaikutus on yhteydessä nuorten vaikuttamiseen asennoitumiseen (taulukko 6). Nuoret asennoituvat todennäköisesti myönteisemmin vaikuttamiseen silloin, kun vuorovaikutus perheen ulkopuolisten aikuisten kanssa oli hyvää ja kun heille annettiin tietoa palveluista ja niiden kehittämisestä sekä mahdollisuuksia vaikuttaa nuorten palveluihin (ks. myös van den Steene & van West & Glazemakers 2018). Perhetekijöistä arjen

sujuvuus oli merkitsevässä yhteydessä vaikuttamiseen asennoitumisen kanssa.

Ammattilaisten haastatteluissa korostui nuorten ja aikuisten arjessa tapahtuva vastavuoroisen tiedon vaihtamisen tärkeys. Tieto näyttäytyi erityisesti vastavuoroisena tiedonsaantina ja tiedonkulkuna eri toimijoiden välillä. Ammatilliset kokivat, että osalle nuorista voi olla helpompaa kertoa näkemyksiään vapaassa ilmapiirissä esimerkiksi nuorisotyöntekijälle (ks. Lantela & Lakkala 2020) kuin virallisten palautteenantoväylien kautta:

Siis nuorisotiloillakin, niin sehän on sitä keskustelua niitten kanssa, niin sieltähän koko ajan sitte tulee sitä tietoa ihan siinä, tavallisessa arjen olemisessä. (F2)

Nuorten ja aikuisten vuorovaikutteisten suhteiden lisääminen nuorten arjessa edellyttää koulun toimijoiden, kuten opettajien ja vapaa-ajan toimijoiden välistä monitoimijaista yhteistyötä. Monitoimijainen yhteistyö voi onnistuessaan tukea nuorten toimijuutta heidän elämismaailmansa huomioiden (Korhonen & Nieminen 2010) niin kuin eräs ammatillisista tuo esille:

Meil [koulussa] oli levoton vuosi, niin tää nuorisotyöntekijä, kun hän sitten on siellä vapaalla ja juttelee niitten nuorten kans, pikkusen eri näkökulmasta, pystyy olemaan vähän semmonen ei niin virkamies, niin se sai hyvän kontaktin sinne ja sieltä kautta sitten saatiin hyvä semmonen juttuyhteys junnujen kans ja hommat lähti pelittää. (F4)

Taulukko 6. Nuorten ja ammattilaisten vuorovaikutuksen yhteys nuorten vaikuttamiseen asennoitumiseen

Selitettävä	Selittäjät	β	R^2_a	F	P
Asenne vaikuttamista kohtaan	Vuorovaikutus perheen ulkopuolisten aikuisten ja ammattilaisten kanssa***	.235	.212	F (4,384) =25.44	< .001
	Tieto ja mahdollisuudet***	.228			
	Arjen sujuvuus**	.160			
	Perheen ilmapiiri, ns	.026			

*** $p < .001$, ** $p < .01$, ns= ei-merkitsevä

Ammattilaiset kokivat, että keskustelumahdollisuuksien tarjoaminen innostaa nuoria vaikuttamaan. Nuoret tarvitsevat monipuolisia osallistumismahdollisuuksia, jolloin sekä koulussa että vapaa-ajalla on mahdollista kertoa omia näkemyksiä. Näiden mahdollisuuksien lisäämisen tarve korostui kyselyssä, jonka mukaan 40,2 % nuorista (n=372) pääsee vain harvoin tai ei juuri koskaan osallisiksi koulun kehittämiseen liittyviin keskusteluihin. Nuorista 25,5 % (n=369) oli sitä mieltä, että oppilaita tuetaan heikosti ottamaan vastuuta kouluyhteisön hyvinvoinnista. Ammattilaiset kokivat nuorten osallisuuden edistämisessä tärkeäksi kannustamisen ja nuorten omien aloitteiden mahdollistamisen:

Mehän aina toivotaan sitä, että nuoret tullee itte, et he innostuvat jostakin asiasta, ja sitten me voijaan sanoa, että joo, tulkkaa vaan ja tehkää. Mehän sitten kannustetaan, että jos niillä on idea, ne tullee, haluaa jonku tapahtuman järjestää niin siitä vaan ja annetaan apua. (F2)

Nuorten näkemys oli samansuuntainen kuin ammattilaisten kysyttäessä mieluisaa tapaa osallistua palveluiden kehittämiseen. Lähes kaikki avoimessa kysymyksessä mielekästä osallistumismuotoa täsmentäneet (n=33) halusivat osallistua lyhytkestoisesti tai projektityyppisesti nuorten palveluiden kehittämiseen ja toteuttamiseen.

Tieto nuorten osallisuutta tukevana tekijänä ilmeni aineistossa myös tiedottamisena. Suuri osa kyselyyn vastanneista nuorista koki saavansa vain harvoin tai ei juuri koskaan tietoa siitä, miten nuorille suunnattuja palveluita kehitetään (38,3 %) tai miten niiden kehittämiseen voi osallistua (38 %). Vastaajista noin 40 % sai vain harvoin tai ei juuri koskaan vaikuttamismahdollisuuksia tai kannustusta osallistumiseen. Lisäksi nuorten vastausten mukaan ammattilaiset eivät vielä jaa riittävästi tietoa osallistumismahdollisuuksista. Kyselyyn vastanneista nuorista 31 % sai vain

melko harvoin tai ei juuri koskaan koulun tiedottamisen kautta tietoa nuorille suunnatuista harrastuksista ja vapaa-ajan tapahtumista sekä nuorille suunnatuista palveluista. Myös haastatteluissa tuli esille ammattilaisten aktiivisuuden tärkeys tiedon hankinnassa ja jakamisessa.

Mutta heti aina yrittää sillä tavalla itekin olla aina kartalla, että mitä nytten on alkamassa ja tiedottaa ja muuta, että tulisi ne lapset ja nuoret sitten huomioitua. (F5)

Nuoren arjen osallisuuden kannalta on tärkeää, millainen toimijuus nuorelle rakentuu oman tulevaisuutensa suhteen. Tulevaisuuden valintoihin liittyvien mahdollisuuksia koskevan tiedon ohella nuoret tarvitsevat luotettavia aikuisia suunnittelunsa tueksi. Kyselyssä ammattilaisten ja vanhempien tuki tulevaisuuden suunnittelussa korreloi nuorten tulevaisuusnäköymien kanssa (taulukko 7). Silloin, kun vanhemmat tukevat nuoren tulevaisuuden suunnittelua, on nuorella sekä selkeä näkemys toisen asteen siirtymästä että positiivinen suhtautuminen siirtymiseen. Taulukosta nähdään, että koulun ammattilaisten tuella on samansuuntainen yhteys.

Aineistoista tuli esille, että luottamuksen rakentamista edistää ammattilaisten tahtotila kohdata nuoria ja kuulla heidän näkemyksiään. Kyselyaineiston perustella nuorten positiivista asennoitumista vaikuttamiseen tukee se, että ammattilaiset luovat ja ylläpitävät luottamuksellisia suhteita nuoriin. Suurimmalla osalla nuorista oli elämässään luotettavia aikuisia, joita heidän asiansa kiinnostaa (n=421) ja joille he voivat kertoa huolistaan (n=421), mutta noin joka kymmenennelle tällaisten aikuisten löytäminen oli melko vaikeaa tai vaikeaa. Vastaajissa oli myös nuoria (14,2 %), joita perheen ulkopuoliset aikuiset tai ammattilaiset eivät kannustaneet huolista kertomiseen. Luottamussuhteet ovat aina

Taulukko 7. Tulevaisuuden näkymien sekä ammattilaisilta ja perheeltä saadun tuen korrelaatiot

	1	2	3	4
1. Tulevaisuudensuunnitelmani ovat selkeät toisen asteen (lukio, ammatilliset opinnot) siirtymän osalta	–			
2. Toiselle asteelle siirtyminen innostaa minua	.688 ^{***}	–		
3. Koulun ammattilaiset ovat tukeneet tulevaisuuden suunnitteluani riittävästi	.469 ^{***}	.451 ^{***}	–	
4. Vanhempani/huoltajani ovat tukeneet tulevaisuuden suunnitteluani riittävästi	.617 ^{***}	.625 ^{***}	.544 ^{***}	–

Kontrolloitaessa vanhempien tai huoltajien tuen vaikutusta osittaiskorrelaatioanalyysissä, ammattilaisten tuen yhteys tulevaisuuden suunnitelmien selkeyteen (0,205, $p < .001$) ja innostukseen (0,17, $p < .001$) heikkenee, mutta säilyttää merkittävyyden. Luottamuksellisten suhteiden muodostaminen ja niiden tukeminen vahvistavat nuoren toimijuutta hänen oman tulevaisuutensa suhteen. Nuorten osallisuuden kannalta on tärkeää, että he voivat kokea voimaantumista itseään koskeissa asioissa (ks. myös van den Steene & van West & Glazemakers 2018).

valtasuhteita ja vaikuttavat siihen, miten nuoret kertovat kokemistaan asioista (Mäkinen 2016). Kyselyyn vastanneista nuorista 17,4 % oli kokenut, ettei heidän näkemyksiään itseään koskeissa asioissa ollut ymmärretty ja 13 % nuorista oli kokenut, ettei ratkaisuja asioihin oltu mietitty yhdessä.

Ammattilaiset pyrkivät rakentamaan luottamusta ja edistämään nuorten kuulluksi tulemistä eri tavoin. Haastatteluaineistossa tuli esille nuorten ja ammattilaisten välinen vuorovaikutus esimerkiksi käsiteltäessä nuoren asiaa eri ammattilaisten yhteisissä tapauksissa. Nuoren osallisuuden toteutuminen edellyttää nuorilähtöistä työskentelyä, jossa nuoren osallisuus nähdään prosessina yksittäisen tilanteen sijaan (esim. Sinclair 2004). Ammattilaisten vastuulla on asettaa nuori työskentelyn keskushenkilöksi. Yksi ammattilaisista kuvasi työtapaansa seuraavasti:

Me kutsutaan perheitä ja ammattilaisia saman pöydän ääreen keskustelemaan siitä asiasta. Dialogisesti, verkostomenetelmiä hyödyntäen rakennetaan sitte se tilaisuus. Ja saahan mahdollistettua sitä vuoropuhelua. (F4)

Laadullisen aineiston mukaan ammattilaisten on tärkeä tarttua nuorten ehdotuksiin, jotta nuoret voivat kokea tulevansa kuulluiksi. Tämä edellyttää erilaisten toimijuuksien antamista

nuorille osana vaikuttamista ja palveluiden kehittämistä. Jos nuorten rooliksi jää pelkästään osallistuminen aikuisten järjestämään toimintaan asiakkaan roolissa, ei se mahdollista nuorten aitoa osallisuutta (Laitinen & Taavetti 2016). Ammattilaiset voivat mahdollistaa kumppanuuden tukemalla nuorten toimijuutta päätöksenteossa ja ongelmanratkaisutilanteissa (Zeldin ym. 2017).

Mut sehän oli siinä just se tosi tärkeä että sit siihen tartutaan. Että niillä tulee semmonen, olo että mua kuunnellaan. Ja saan ihan oikeasti osallistuu sitte siihen vaikuttamiseen. (F3)

Toimijuuden toteutumiseen sisältyy kuitenkin haasteita liittyen tiedon ja tietämisen valtarakenteisiin. Nuorten sosiaaliset ympäristöt saattavat antaa vain rajallisesti mahdollisuuksia tulla kuulluksi. Haasteena kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisessa on esimerkiksi eri toimijoiden puheeseen ja kieleen liittyvät valta-asetelmat. (Mäkinen 2016.) Ammattilaiset eivät aina tulkitse nuorten näkemyksiä samalla tavalla kuin nuoret.

Kyllähän joskus kieli, on meillä silleen niin erilaista et täytyy aina tarkistaa ihan oikeesti että, tarkotitko tätä tällä asialla. Että mie saan koodattua sen tavaltaan semmoselle, käsitteille mitä me ammattilaiset käytetään. (F3)

Aineistor osoittavat, että nuorten ja ammattilaisten välinen vuorovaikutus, yhteisen tiedon luominen sekä tiedon vaihtaminen palveluista ja niiden kehittämistarpeista edistävät nuorten osallisuutta. Osallisuutta tukee ammattilaisen kiinnostus nuorten arkea kohtaan ja nuorille merkityksellisen tiedon etsiminen. Perheen tuki korreloi melko voimakkaasti nuoren tulevaisuuteen orientoitumisen kanssa, mutta myös ammattilaisten tuella on siihen oma vaikutuksensa. Tärkeää on myös luottamuksen syventäminen ammattilaisten ja nuorten välillä. Monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja ammattilaisten avoimuus nuorten tietoa kohtaan tukevat nuorten osallisuutta.

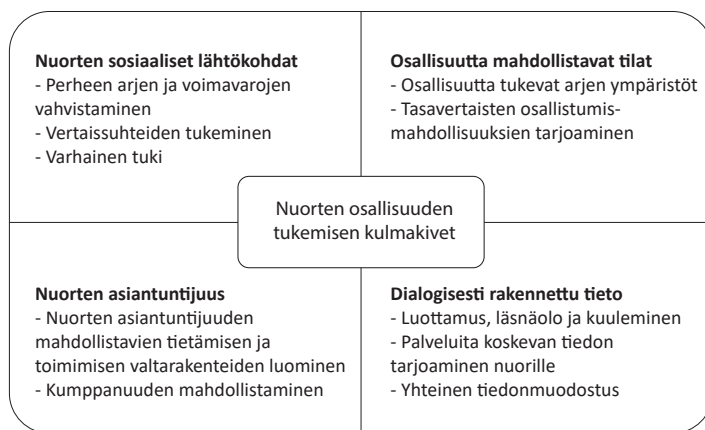
Nuorten osallisuuden tukemisen kulmakivet

Aineistojen analyysien perusteella nuorten osallisuuden tukemisen kulmakiviksi muodostuvat nuorten sosiaalisten lähtökohtien huomioiminen, osallisuuden tilojen tarjoaminen, nuorten ja eri toimijoiden dialogisesti rakentama tieto sekä nuorten asiantuntijuuden mahdollistaminen (ks. kuvio 1.). Perheen ja ammattilaisten merkitys näyttäytyivät aineistoissa samansuuntaisina. Tässä mielessä

tulokset validoivat toisensa (Morse 2016).

Osallisuuden tukemisessa nuorten sosiaalisten lähtökohtien huomioiminen nousi tärkeäksi tulokseksi sekä nuorten että ammattilaisten aineistoissa (myös esim. Vaarama & Moisio & Karvonen 2010). Perheen arki ja ilmapiiri sekä vanhempien tuki tulevaisuuden suunnittelussa ja harrastamisessa luovat perustan osallisuudelle. Niillä on keskeinen merkitys nuoren sosiaalisille suhteille, hyvinvoinnille ja toimijuudelle, jotka ovat tärkeitä arjen osallisuudessa (Romakkaniemi ym. 2018). Nuoren ja perheen yksilöllisten voimavarojen ja haasteiden tunnistaminen, nuoren vertaisuuhteiden tukeminen ja perheen monitoimijainen varhainen tuki ovat ratkaisevia tekijöitä nuorten osallisuuden edistämässä. Esimerkiksi koulussa yksittäisten nuorten vuorovaikutussuhteita on edistetty tehokkaasti monitoimijaisella tuella, jossa nuoren lisäksi osallistetaan hänen perheensä ja muut osallisuuden ja sen valmiuksien kehittymisen kannalta tärkeät yhteisöt (esim. Metsäpelto & Pulkkinen 2012.; Dawson & Mchugh 2017.)

Osallisuuden tukemisessa on keskeistä osallisuutta mahdollistavien tilojen luominen. Ne kattavat nuoren arjen ympäristöt, joissa heidän toimijuutensa ja sosiaalinen toimintakykynsä rakentuvat. Nuorten osallisuuden

Kuvio 1. Nuorten osallisuuden tukemisen kulmakivet

mahdollistuminen arjen ympäristöissä edellyttää, että nuorille luodaan monipuolisesti osallistumisen kanavia heille keskeisissä paikoissa, ja että he rakentavat niitä itse (ks. Lantela & Lakkala 2020). Kanavien luomisessa on tärkeää varmistaa osallistumismahdollisuudet huomioimalla nuorten yksilölliset valmiudet ja tarpeet. Ammattilaisten toimintatavoilla, kuten kannustamisella, rohkaisemisella ja luottamuksen vahvistamisella, sekä yksilöllisten tavoitteiden ja tarpeiden huomioimisella on suuri merkitys sille, kuinka tasavertaisesti nuorten osallistuminen onnistuu (Maunu & Kiilakoski 2018; Määttä & Aaltonen 2016; Pohjola 2017).

Tulosten perusteella määritämme nuorten osallisuuden edistämisen kulmakiveksi dialogissa rakentuvan tiedon. Luottamuksellisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen edellyttävät ammattilaisilta nuorten arjessa läsnäoloa, avoimuutta ja nuorten näkemysten vastaanottamista. Luottamus ja nuoren kokemus kuulluksi tulemisesta edistävät nuoren halua jakaa tietoaan ja käydä dialogia ammattilaisten kanssa (esim. Turunen ym. 2014). Nuorten ja ammattilaisten dialogissa voidaan rakentaa palveluiden kehittämiselle tietoperustaa, jossa yhdistyy eri toimijoiden tuottama, rakenteeltaan ja laadultaan erilainen tieto. Tämä edellyttää ammattilaisilta nuorten osallisuutta korostavaa ja tutkivaa toimintakulttuuria (Nurmi ym. 2019) sekä ammattilaisten toiminnan uudelleen organisoitua nuorten kanssa rakennetun tiedon pohjalta.

Neljänneksi osallisuuden kulmakiveksi muodostuu nuorten asiantuntijuus. Osallisuutta mahdollistavan yhteistyön perusta rakentuu nuorten ja ammattilaisten kumppanuudessa (Denhardt & Denhardt 2011; Maunu & Kiilakoski 2018), jossa nuoria kunnioitetaan tasavertaisina toimijoina ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan ajatuksiaan (esim. Sicilia ym. 2016; Pohjola 2017). Tätä

voi kuvata nuorten toimijuutta rakentavaksi identiteettineuvotteluksi, jonka tavoitteena on luottamus nuorten ja ammattilaisten kesken sekä nuorten asiantuntijuuden toimintakulttuurin luominen (ks. Onnismaa 2003). Nuorten asiantuntija-asetalle tulisivat luoda edellytyksiä määrittelemällä nuorten arjen ympäristöissä ilmenevät tietämisen ja toimimisen valtarakenteet (Mäkinen 2016) sekä arvioimalla nuorten ja ammattilaisten rooleja palveluiden tuottamisessa ja kehittämisessä (Sicilia ym. 2016) siten, ettei nuorten palvelusallisuus jää näennäiseksi (Romakkaniemi ym. 2018). Nuorten asiantuntijuuden ymmärtäminen on lähtökohta aidolle osallisuudelle, jossa jokaisella nuorella on mahdollisuus toimijuuteen. Nuorten asiantuntija-asetta perustuu avoimeen tiedonvaihtoon, tasavertaiseen tiedontuotantoon, kumppanuuteen ja vaikuttamiseen, joka konkretisoituu näkyvinä tuloksina (Sinclair 2004; van den Steene & van West & Glazemakers 2018).

Pohdinta

Valtaosa lappilaisista nuorista arvioi tässä tutkimuksessa osallisuutensa hyväksi. Tulos on samansuuntainen valtakunnallisten kyselyiden kanssa (THL 2019; Välijärvi 2019). Tasa-arvoisten mahdollisuuksien näkökulmasta nuorten osallisuuden ja sitä vahvistavan hyvinvoinnin tuen kehittämiselle on kuitenkin tarvetta. Tutkimuksemme korostaa erityisesti moniammatillista, lapsi-, perhe- ja nuorilähtöistä, dialogiin ja luottamukseen perustuvaa, osallistavaa toimintakulttuuria. Osallisuuden moniulotteisessa kokonaisuudessa sillä mahdollistetaan oikea-aikaisia ja tarpeisiin vastaavia ratkaisuja ongelmiin, joiden asiantuntijoita ovat ammattilaisten lisäksi nuori, perhe ja yhteisöt. Yksittäisen nuoren osallisuutta tuetaan tehokkaimmin toiminnalla, jonka vaikutukset ulottuvat nuoren lisäksi

perheisiin ja muihin yhteisöihin, joissa nuorten osallisuus ja sen valmiudet rakentuvat. Jatkotutkimuksia ajatellen tämä tutkimus oli uutta avaava; osallisuuden ja sen tukemiseen liittyvien ilmiöiden kompleksisuuden takia monimenetelmällisen, moninäkökulmaisen ja monitieteisen tutkimuksen tekeminen voisi auttaa paikantamaan sellaisia nuorten osallisuutta edistäviä ja ehkäiseviä tekijöitä, jotka ovat toimijoita yhdistäviä, mutta näitä eri tavoin koskevia. Tällaisen tiedon avulla voidaan löytää kokonaisratkaisuja ja yhteistyön malleja nuorten osallisuuden yhdenvertaisuutta edistettäessä.

Tämän tutkimuksen rajoituksista tärkeimmät liittyvät osallisuuden moniulotteisuuteen ja laajaan tutkimustehtävään, sillä tutkimuksessa tehtiin aineistoon ja menetelmiin nähden analyysivaiheessa ja päätelmissä pitkällekin meneviä tulkintoja, joiden luotettavuutta olisi lisännyt systemaattisempi aineistojen yhdistäminen ja yhteisanalyysi (Morse 2016). Laaja tutkimusaineisto mahdollisti toisaalta monipuolisen ilmiön tarkastelun, joka on osallisuustutkimuksessa harvinaista. Lisäksi aineistojen yhdistämisen voi katsoa lisäävän luotettavuutta ja eettisyyttä sen mahdollistamassa triangulatiivisen analyysin sekä nuorten arvioiden esittämisen analyysissä yhdenvertaisina ammattilaisten näkemysten rinnalla. Osallisuus on sukupuolittunutta ja osallisuudella on yhteys moniin muihin taustatekijöihin, kuten perheen sosioekonomiseen asemaan. Näiden laajojen, sosiodemografisiin tekijöihin liittyvien teemojen sivuuttaminen on syytä huomioida rajoituksena analyysin tuloksia tulkittaessa. Käsittelimme analyysissämme kuitenkin perhetekijöitä, joiden on osoitettu toimivan esimerkiksi sosioekonomisen taustan vaikutusten välittäjinä; esimerkiksi nuoren hyvinvointi, kaverisuhteet tai toimijuus eivät välttämättä ole suoraan riippuvia sosioekonomisista tekijöistä vaan esimerkiksi niiden vaikutuksista perheen il-

mapiiriin, vanhemmuuteen ja harrastusten tukemiseen. Vastausten kysymyskohtainen kato tulee ottaa huomioon tuloksia tarkasteltaessa: on todennäköistä, että kato ei ole täysin sattumanvaraista vaan erinäisiin osallisuuden kannalta tärkeisiin tekijöihin liittyvää. Tämä ongelma olisi voitu välttää käyttämällä vaikkapa haastattelua aineistonkeruumenetelmänä. Verkkolomake mahdollisti kuitenkin suuren vastaajajoukon sekä nuorille vastaajille henkilökohtaiseen elämään liittyvien arvioiden tekemisen anonyymisti ja siten vahvasti tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

Lähteet

- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (1994) *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Helsinki: WSOY.
- Bentovim, Arnon & Miller, Liza Bingley & Rinne, Raili & Ahonen, Tuomas (2012) *Perhearviointiopas: perheen voimavarojen, vahvuuksien ja vaikeuksien arviointimenetelmä*. Helsinki: Suomen mielen-terveysseura.
- Dawson, Neil & McHugh, Brenda (2017) *The Family School*. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman II konferenssi – Lasten hyvinvointi Suomessa: Mitä opittavaa meillä on muista maista? Konferenssiesitys 26.10.2017. Helsinki, Paasitorni. <http://videonet.fi/thl/20171027/> (Viitattu 1.4.2020.)
- Denhardt, Robert B. & Denhardt, Janet Vincant (2011) The new public service: Serving rather than steering. *Public Administration Review* 60 (6), 549–559.
- Fallon, B. J., & Bowles, T. V. (2001) Family Functioning and Adolescent Help-Seeking Behavior. *Family relations* 50 (3), 239–245.
- Gretschel, Anu (2011) *Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä. Nuorten näkökulma*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 41.
- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2017) *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista. Nuorisobarometrin erillisnäyte/aineistonkeruu*. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. [37](https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/hankeet/nuorisobarometrin-erillisnayte/eriarvoistumis-</p>
</div>
<div data-bbox=)

- tyoryhma_gretschelmyllyniemi_neet_aineisto-kooste_05122017_netettiin.pdf (Viitattu 30.3.2020.)
- Hair, Joseph F. & Black, William C. & Babin, Barry J. & Anderson, Rolph E. (2010) *Multivariate Data Analysis*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Pelkonen, Marjaana (2017) Voimavaralomakkeet. Teoksessa Päivi Mäki & Katja Wikström & Tuovi Hakulinen & Tiina Laatikainen & Mauri Aalto (toim.) *Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa: Menetelmäkäsikirja*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 120–128.
- Harris, Alma & Allen, Tracey (2011) Young people's views of multi-agency working. *British Educational Research Journal* 37 (3), 405–419.
- Hynynen, Suvi-Tuuli & Hankonen, Nelli (2015) Autonomiia tukien aktiivisemmaksi? Itsemääräämisen teoria lasten ja nuorten liikunnan edistämisessä. Katsauksia. *Kasvatus* 46 (5), 473–487.
- Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna (2017) *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Johnson, R. Burke & Onwuegbuzie, Anthony (2004) Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come. *Educational Researcher* 33 (7), 14–26.
- Juvonen, Tarja (2015) *Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 165.
- Kanste, Outi & Halme, Nina & Perälä, Marja-Leena (2013) Miten yhteistyö toimii lasten ja perheiden palveluissa kunnissa? Yhteistyön toimivuus ja siihen yhteydessä olevat tekijät vanhempien ja työntekijöiden näkökulmasta. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 41 (1) 10–32.
- Kataja, Kati & Ristikari, Tiina & Paananen, Reija & Heino, Tarja & Gissler, Mika (2014) Hyvinvointiongelmien ylisukupolviset jatkumot kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elämässä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (1), 38–54.
- Kestilä, Laura (2008) *Pathways to Health. Determinants of Health, Health Behavior and Health Inequalities in Early Adulthood*. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja A 23/2008. Helsinki: Kansanterveyslaitos.
- Kiilakoski, Tomi (2018) "Niillähän on se viimeinen sana" -nuoret osallisuudestaan yläkoulussa. Teoksessa Auli Toom & Matti Rautiainen & Juhani Tähtinen (toim.) *Toiveet ja todellisuus: kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura. 253–283.
- Kiili, Johanna (2016) Lasten edustuksellisen osallistumisen jännitteet kunnallisessa lapsiparlamenttitoiminnassa. *Janus* 24 (2), 123–138.
- Korhonen, Vesa & Nieminen, Juha (2010) Nuorten ohjauksen kentät ja monialaisen yhteistyön mahdollisuudet. *Nuorisotutkimus* 28 (3), 3–17.
- Korkiamäki, Riikka & Ellonen, Noora (2010) Ikätoverisuhteet sosiaalisina resursseina yläkouluikässä. *Nuorisotutkimus* 28 (3), 18–35.
- Krueger, Richard A. & Casey, Mary Anne (2000) *Focus groups: A practical guide for applied research* (3. painos). Thousand Oaks: Sage.
- Lantela, Lauri & Lakkala, Suvi (2020). The role of comprehensive schools in supporting the well-being of Northern-Finnish young people as perceived by the young people, parents and carers. *Education in the North*, Special Issue: Participation, Diversity, Involvement and Engagement in Local and Global Contexts, 26(3), painossa. DOI: 10.26203/3jgr-kd46
- Lantela, Lauri & Rajala, Raimo (2019) Perheympäristön yhteys 9-luokkalaisten itsearvioituihin tunneälytaitoihin. *Kasvatus* 50 (1), 20–34.
- Laitinen, Hanna & Taavetti, Riikka (2016) Valtakunnalliset nuorisojärjestöt ja nuorten osallistumismahdollisuudet. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (1), 55–68.
- Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi (2018) Ohjausta osallisuuteen? *Aikuiskasvatus*, 38 (2), 112–129.
- Metsäpelto, Riitta-Leena & Pulkkinen, Lea (2012) Socioemotional behavior and school achievement in relation to extracurricular activity participation in middle childhood. *Scandinavian Journal of Educational Research* 56 (2), 167–182.
- Moos, Rudolf H. & Moos, Bernice S. (2009) *Family Environment Scale manual: Development, applications and research*. Palo Alto, CA: Mind Garden, Inc.
- Morse, J. M. (2016) *Mixed method design: Principles and procedures*. New York: Routledge.
- Mäkinen, Sanna (2016) Nuorten toimijuuden tilat ja rajat koulutuksen katveista kerrottuna. *Nuorisotutkimus* 34 (2), 3–18.
- Määttä, Mirja & Aaltonen, Sanna (2016) Between rights and obligations—rethinking youth participation at the margins. *International Journal of Sociology and Social Policy* 36 (3/4), 157–172.
- Nurmi, Henna & Nikupeteri, Anna & Leinonen, Jaana & Kallinen, Kati & Lantela, Lauri & Laitinen, Merja (2019) Kerättyä, jaettua, jalostettua, hyödynnettyä? Kokemustiedon rakentuminen ja hallinta lapsi- ja perhepalveluiden monitoimijaisessa yhteistyössä. *Focus Localis* 47 (1), 8–25.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2018) *Peruskoulufoorumin tutkija- ja asiantuntijaryhmän esittämää linjauksia*. <https://minedu.fi/documents/1410845/4583171/Peruskoulufoorumin+tut>

- kijoiden+ja+asiantuntijoiden+esitt%C3%A4mi%C3%A4+linjauksia+-muistio+%2816.2.2018%29 (Viitattu 12.8.2019.)
- Onnismaa, Jussi (2003) *Epävarmuuden paluu. Ohjauksen ja ohjausasiantuntijuuden muutos*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 91. Kasvatustieteiden tiedekunta. Joensuun yliopisto.
- Pohjola, Anneli (2017) Asiakkaan pitkä tie palveluihin vaikuttajaksi. Teoksessa Anneli Pohjola & Maarit Kairala & Hannu Lyly & Asta Niskala (toim.) *Asiakaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa*. Tampere: Vastapaino, 308–325.
- Pulkkinen, Lea (2003) Lapsuusiän kasvatusilmapiiri ja aikuisiän sosiaalinen toimintakyky. *Duodecim* 119 (19), 1801–1803.
- Rautiainen, Matti & Toom, Auli & Tähtinen, Juhani (2017) Unelma osallisuudesta – kasvatukseen kohti oppimista ja yhteiskunnallista osallisuutta. Teoksessa Auli Toom & Matti Rautiainen & Juhani Tähtinen (toim.) *Toiveet ja todellisuus: kasvatusta osallisuutta ja oppimista rakentamassa*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 9–29.
- Romakkaniemi, Marjo & Lindh, Jari & Laitinen, Merja (2018) *Nuorten aikuisten osallisuus ja sosiaalinen kuntoutus Lapissa*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 147. Helsinki: Kela.
- Shaw, Aileen & Brady, Bernadine & McGrath, Brian & Brennan, Mark A. & Dolan, Pat (2014) Understanding youth civic engagement: debates, discourses, and lessons from practice. *Community Development* 45 (4), 300–316.
- Sicilia, Mariafrancesca & Guarini, Enrico & Sancino, Alessandro & Andreani, Martino & Ruffini, Renato (2016) Public services management and co-production in multi-level governance settings. *International Review of Administrative Sciences* 82 (1), 8–27.
- Sinclair, Ruth (2004) Participation in practice: Making it meaningful, effective and sustainable. *Children & Society* 18 (2), 106–118.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2018) *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma*. <https://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>. (Viitattu 8.9.2018.)
- Sutinen, Riikka (2010) *”Loistava perhe, mahtavat kaverit ja koulussa menee hyvin!” Lappilaisten nuorten hyvinvoinnin ankkurit*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 53. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2019) *Yksi lapsi, yhteinen tilannekuva*. Työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:24
- THL (2019) *Kouluterveyskysely*. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/hyvinvointi-osallisuus-ja-vapaa-aika>. (Viitattu 12.2.2019.)
- Tomperi, Tuukka (2012) Nuorten perhetausta ja politi-soituminen Nuorisobarometrin valossa. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta, 128–152.
- Turja, Leena (2011) Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. *Varhaiskasvatus tänään*. Suomen Varhaiskasvatus ry: n verkkolehti, 24–35. <https://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf> (Viitattu 15.5.2020.)
- Turunen, Tuija A. & Laitinen, Merja & Lakkala, Suvi & Kangas, Hennariikka & Pulju, Marja & Valanne, Eija (2014) Monitoimijuusmalli – Kuvaus yhteistyön rakentumisesta. Teoksessa Suvi Lakkala & Hennariikka Kangas & Marja Pulju (toim.) *Yhdessä toimimalla kohti hyvinvoivaa koulua. Koulun toimintakulttuurin kehittäminen monitoimijuuden avulla*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 35–47.
- Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (2010) Suomalaisten kokemus elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Marja Vaarama & Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveiden ja Hyvinvoinnin laitokset, 126–149.
- Van den Steene, Helena & van West, Dirk & Glazemakers, Inge (2018) A multi-perspective exploration of the service needs of adolescent girls with multiple and complex needs. *Children and Youth Services Review* 90, 28–37.
- Väljjarvi, Jouni (2019) *Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille. Tutkijoiden havaintoja ja suosituksia lasten ja nuorten monipuolisen kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistämiseksi*. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:7. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161440/VN_2019_7_Edellytykset_kasvuun_oppimiseen_ja_osallisuuteen_kaikille.pdf (Viitattu 12.12.2019.)
- Zeldin, Shepherd & Gauley, Josset & Krauss, Steven Eric & Kornbluh, Mariah & Collura, Jessica (2017) Youth-adult partnership and youth civic development: Cross-national analyses for scholars and field professionals. *Youth & Society* 49 (7), 851–878.